

SATURS

PRIEKŠVārds	7
1. ENERĢĒTIKAS SISTĒMA KĀ VADĪBAS UN REGULĒŠANAS OBJEKTS	9
1.1. Energosistēma un tās vieta valsts ekonomikā	9
1.2. Automātiskās regulēšanas sistēmu un posmu dinamisko īpašību matemātiskais apraksts	16
1.2.1. Tipveida posmi un to pārvades funkcijas	20
1.2.2. Posmu savienojumi. Savienojuma pārvades funkcija	31
1.2.3. Tipveida automātiskie regulatori	37
1.3. Energosistēmas elementi	40
1.3.1. Ģeneratori	40
1.3.2. Turboģeneratoru modelēšana	43
1.3.3. Transformatoru modelēšana	46
1.3.4. Elektropārvades līnijas modelēšana	49
1.3.5. Slodzes modelēšana	51
1.3.5.1. Slodzes modeļu tipi	52
1.3.5.2. Slodzes modeļa parametru noteikšana	56
2. ENERĢOSISTĒMAS VADĪBAS MĒRĶI, REGULĒJAMIE UN OPTIMIZĒJAMIE PARAMETRI, IEROBEŽOJUMI	61
3. VADĪBAS UZDEVUMU KLASIFIKĀCIJA. VADĪBA REĀLAJĀ LAIKĀ UN ĀRPUS TĀ	63
4. ENERĢOSISTĒMAS NORMĀLO UN AVĀRIJAS REŽĪMU VADĪBA, TĀS ATTĪSTĪBA, REMONTA UN REKONSTRUKCIJAS PLĀNOŠANA	67
4.1. Vadības shēmas struktūra	67
4.2. Enerģētikā izmantojamie sakaru kanāli	70
4.2.1. Sakaru kanālu mērķuzdevums	70
4.2.2. Sakaru sistēmai un kanāliem izvirzītās prasības	72
4.2.3. Latvenergo izmantotie sakaru kanāli	72
4.3. Energosistēmu režīmu vadības metodes, SCADA	75
4.3.1. Informācijas vākšanas funkcija	76
4.3.1.1. Stāvokļa indikācija	76
4.3.1.2. Mērāmie lielumi	76
4.3.1.3. Enerģijas mērīšana	77

4.3.2. Vadāmā procesa kontrole un notikumu reģistrācija.....	77
4.3.2.1. Energosistēmas stāvokļa kontrole	77
4.3.2.2. Kontrolējamā parametra līmeņa pārbaude	78
4.3.2.3. Režīma izmaiņas kontrole	80
4.3.2.4. Datu kvalitātes pazīmes (atribūti)	80
4.3.2.5. Notikumu analīzes rezultātu apstrāde	81
4.3.3. Vadības funkcija	81
4.3.4. Statistiskā informācija	82
4.3.4.1. Vēsturisku datu bāze	82
4.3.4.2. Plānoto pasākumu informācija	83
4.3.4.3. Magnētiskajos nesējos glabājamā informācija	83
4.3.5. Informācijas vākšana par destabilizējošām iedarbēm energosistēmā	83
4.3.5.1. Notikumu secības reģistrācija	83
4.3.5.2. Informācijas analīze pie destabilizējošās iedarbes parādīšanās.....	85
4.3.6. Atskaites un aprēķini	86
4.4. Lokālās un centralizētās vadības sistēmas.....	86
4.5. Automātiskā frekvences un aktīvās jaudas regulēšana energosistēmā.....	87
4.5.1. Frekvences un aktīvās jaudas automātiskās regulēšanas mērķuzdevums.....	87
4.5.1.1. Energosistēma kā regulēšanas objekts	87
4.5.1.2. Frekvences regulēšanas pamatproblēmas.....	90
4.5.2. Frekvences regulēšanas teorētiskie pamati	90
4.5.2.1. Agregāta darba galvenie režīmi	90
4.5.2.2. Energosistēmas frekvences reakcija uz slodzes izmaiņām	91
4.5.2.3. Apvienotās energosistēmas konstantes $T_f(H)$	96
4.5.2.4. Slodzes reakcija uz frekvences izmaiņām.....	98
4.5.3. Turbīnas apgriezienu regulatori	104
4.5.3.1. Agregāta darba režīms barojot izolētu slodzi	104
4.5.3.2. Agregāta darba režīms strādājot ar samērojamas jaudas sistēmu	106
4.5.3.3. Regulēšanas statisms.....	108
4.5.4. Hidroturbīnu apgriezienu regulatori	110
4.5.4.1. Turbīnas apgriezienu regulatoru klasifikācija	112
4.5.4.2. Hidromehāniskie apgriezienu regulatori	113
4.5.4.3. Elektrohidrauliskais ātruma regulators.....	116

4.5.5. Ar frekvences automātiskās regulēšanas sistēmu apgādātu agregātu paralēlais darbs.....	118
4.6. Ģeneratora izejas jaudas vadība	122
4.7. Energosistēmas frekvences regulēšanas principi.....	124
4.7.1. Primārā frekvences regulēšana	124
4.7.2. Frekvences sekundārā regulēšana	126
4.8. Ģenerācijas automātiskās vadības pamati	128
4.9. Frekvences regulēšanas metodes energosistēmās.....	134
4.9.1. Pamatnostādnes	134
4.9.2. Statisko raksturlīkņu metode	137
4.9.3. Astatiskās raksturlīknes metode.....	139
4.9.4. Vadošā ģeneratora metode	141
4.9.5. Šķietamā statistiska metode.....	143
4.9.6. Šķietamo astatisko raksturlīkņu metode	147
4.9.7. Sinhronā laika metode	152
4.10. Apvienības UCTE prasības pret frekvences regulēšanu.....	155
4.10.1. Energosistēmu darbības apstākļu klasifikācija	155
4.10.2. UCTE standartu galvenās prasības pret energosistēmas darbību.....	155

5. SINHRONO ĢENERATORU AUTOMĀTISKĀ IEROSMES

REGULĒŠANA	160
5.1. Automātiskās ierosmes regulēšanas (AIR) pamatfunkcijas.....	160
5.2. Ierosinātāju pamatrādītāji	163
5.3. Ierosmes sistēmas elementi	169
5.4. Galvenie ierosmes sistēmu tipi.....	171
5.4.1. Elektromašīnas ierosinātājs	171
5.4.2. Pusvadītāju augstfrekvences ierosmes sistēma	171
5.4.3. Tiristoru ierosmes sistēma	172
5.4.4. Bezsku ierosmes sistēma	173
5.5. Ierosmes automātiskās regulēšanas proporcionālā tipa metodes..	174
5.6. Ierosmes stipras darbības automātiskā regulēšana	179
5.7. Sprieguma regulatoru struktūrshēmas	183
5.8. Reaktīvās slodzes automātiska sadalīšana starp paralēli strādājošiem agregātiem	186
5.8.1. Reaktīvās slodzes sadalīšana starp ģeneratoriem, kas paralēli darbojas caur transformatoru	188
5.8.2. Reaktīvās slodzes sadalīšana starp ģeneratoriem, kas paralēli strādā tieši uz kopējām kopnēm	192

6. ENERGOSISTĒMAS AVĀRIJAS REŽĪMU VADĪBA	
ĢENERĒTĀS JAUDAS DEFICĪTA APSTĀKĻOS	196
6.1. Iemesli, kas izsauc energosistēmas frekvences samazināšanos un iekārtu darbība pie pazeminātas frekvences	196
6.2. Parametri, kas ietekmē energosistēmas frekvences izmaiņas raksturu	198
6.3. Atslodze pēc frekvences kā līdzeklis frekvences samazināšanās novēršanai	200
6.4. Pasaules prakse realizējot automātisko atslodzi pēc frekvences ..	201
6.5. Frekvences samazināšanās ātruma kā papildparametra izmantošana frekvences atslodzes sistēmā	216
6.6. Frekvences atslodzes uzvedības īpatnības apakšstacijās ar liela apjoma dzinēju slodzi	219
6.7. Frekvences atjaunošanas un atslēgtās slodzes pieslēgšanas process	221
6.7.1. Frekvences uzvedība pēc atslodzes	221
6.7.2. Frekvences un slodzes atjaunošanas prakse	222
6.7.3. Frekvences un slodzes automātiskas atjaunošanas sistēma ..	223
LITERATŪRAS SARAKSTS	227